

decepta, non est raptus inducens impedimentum, quia tunc fuga est, non raptus, cum omnis vis sit physica, sive moralis desit, quoties scemina consentit. Nec refert, quod scemina rapta sit virgo, vel corrupta. Dicitur de loco in locum, id est de loco in quo est, ad locum in quo sit sub potestate raptoris, deduci debet, quamvis nulla succedat copula. Quare si eam de cubiculo in cubiculum traducat, ut eam cognoscat, non est raptus. Additur *matrimonii causa*, quia si desit hæc intentio, & ob alium finem, puta explendæ libidinis, scemina traducatur, non est propriè raptus inducens impedimentum. Pœnas constitutas contra raptos lege in Tridentino sess. 24. cap. 6.

CAPUT II.

De impedimentis impedientibus.

I. Duplex impedimentorum impedientium genus. Aliud absque delicto, aliud ex delicto proficiscitur. Prioris generis sunt quinque his verbis contenta,

Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum,

Atque catechismus, sponsalia, junctio votum:

Impediment fieri, permittunt facta teneri.

Posterioris generis sunt septem, his aliis verbis contenta.

Incessus, raptus sponsata, mors mulieris,

Susceptio propria prolis, mors presbyteralis,

Vel si poenitent sollemniter, aut monialem

Accipiat: prohibent hoc conjugium sociandum.

II. Ecclesie vetitum significat prohibitionem Superioris, nempe Parochi, Episcopi, ne matrimonium celebraret tali tempore. *Tempus feriatum* est à prima Dominica Adventus inclusivè usque ad Epiphaniam inclusivè, & à die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusivè. *Catechismus*, seu fidei instructio infert illud impedimentum, quod contrahit ille qui pro infare respondet dum solemnes ceremoniæ in Ecclesia suppleantur, quando Baptisma urgente necessitate privatim administratum fuit. Baptismi impedimentum dirimens, catechismi patris impedimentum impediens contrahit. Impedimentum istud sublatum per Tridentinum plures contendunt. *Sponsalia* cum quacumque persona legitimè contracta matrimonium cum alia impediunt. *Votum simplex castitatis*, non nubendi, suscipiendi ordines sacros, ingrediendæ Religionis est impedimentum matrimonium impediens. Mulier contrahere licitè nequit cum viro uno ex his votis ligato. *Incessus* est copula maritali cum consanguineis uxoris, aut contra uxoris cum consanguineis viri. De raptu jam dictum est.

III. *Uxoriciidium* patratum non animo contrahendi, sed ob iram, vindictam, aliamve causam impedit matrimonium cum quacumque alia persona, etiam si adultera uxor fuisset. *Susceptio filiorum* parit impedimentum ratione cognationis spiritualis, quod tum evenit, si conjux, aut alterius conjux, aut utriusque baptizet filium, aut ex sacro fonte elevet, aut confirmandum pre-seuter, animo negandi debitum conjugale. Si ta-

men ex necessitate filius alterius conjux baptizetur, nullum contrahitur impedimentum. *Mors presbyteralis* impedimentum infert, quando quis occidit Presbyterum. Ut tamen hoc impedimentum quis incurrat, convictus sit occisionis in foro externo oportet. *Poenitentia sollemniter* parit impedimentum, quamdiu illa durat, cum nuptias quæ lætitiâ afferunt, celebrare illos non deceat qui luctui, & mœstitiæ operam dant. *Conjugium cum moniali* est ultimum impedimentum, quod tum contrahitur, cum quis licenter virginem Deo desponsatam ducere non veretur. Is in perpetuum jure matrimonii privatur ob injuriam irrogatam divino sponso Christo.

IV. Qui aliquo ex recensitis impedimentis ligatus matrimonium contrahit, non privatur jure debiti petendi, nisi in voto castitatis, & in incestu; reddere tamen attingitur etiam his ligatus. In reliquis, & petere, & reddere valet. Adverunt auctores exceptis *interdicto tempore, voto, & sponsalibus*, cetera impedimenta obsolescunt. Quare impedimenta impedientia quæ nunc vigent, hoc exprimentur versu:

Ecclesia vetitum tempus, sponsalia, votum.

Ad hoc tamen quod attinet, consuetudini hærendum est.

CAPUT III.

De potestate, & causis dispensandi in his impedimentis recensitis.

I. **QUÆST. I.** *Quis potestatem habet dispensandi ab his impedimentis dirimentibus?* RESP.

Communis Theologorum sententia est usu, & consuetudine accedente, solum Romanum Pontificem jure ordinario dispensare à præfatis impedimentis, exclusis Episcopis, & Legatis à latere.

II. **QUÆST. II.** *An Episcopi, urgente necessitate dispensare ab aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum valeant?* RESP. Communis sententia affirmat, dummodò necessitas siturgens & gravis, & aditus ad Pontificem summum non patet, & periculum infamiæ, vel incontinentiæ, vel alterius mali sit in mora. Nulla expressa lex, nullus canon declarat Episcopos non posse in diececi ea peragere in his casibus quæ æternæ ovium salutis necessaria sunt. Ex sola consuetudine, & usu Pontifices summi in ejusmodi impedimentis dispensant. Ergo cessat, dum talis urget necessitas, quæ impedit dispensationem à Pontifice peti, & aliud concedi ab Episcopo potest. Duo extrema in hoc sicut in cæteris declinanda sunt: & nimia dispensandi facilitas absque legitima causa, & nimia severitas coarctandi Episcoporum auctoritatem, quæ natura sua ampla est, & solum in bonum commune Ecclesie à Pontificibus summis restricta. Ergo quoties bonum commune postulat, & adiri Pontifex nequeat, periculumque sit in mora, dispensare Episcopi valent tum ante, tum post matrimonium contractum.

III. **QUÆST. III.** *Requiris arne quod boni sibi contractum matrimonium sit, ut dispensare ab im-*

impedimento Episcopus quæat? RESP. Sufficit bona fides in uno solo conjuge, ut communis sententia doceat. Plures etiam contendunt dispensare Episcopum posse, etiam si mala fides præcesserit in utroque. Probabilior tamen opinio requirit bonam fidem saltem in uno conjuge.

IV. **QUÆST. IV.** *A quibus impedimentis extra necessitatis casum dispensare Episcopus potest?* RESP. Bonacina, Henriquez, Sanchez, Castropalaus, Salmanticenses docent, Episcopos dispensare posse in impedimento superveniente matrimonio ob affinitatem, cognationem spirituales, votum simplex castitatis, ne conjuges sibi invicem debitum petant, licet nulla sit necessitas urgens: idque constare ajunt ex legitima consuetudine.

V. Affert solent multa privilegia concessa Mendicantibus Fratribus dispensandi in impedimento superveniente matrimonio ob copulam habitam cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu, vel ob votum simplex castitatis ante matrimonium emissum, ut possint invicem reddere, & petere. Hæc omnia privilegia mihi commenticia sunt, quia nullum reperire authenticum documentum potui quod evincatur legitima esse hæc privilegia.

VI. **QUÆST. V.** *Peccant ne Superiores absque justa causa ab his impedimentis dispensantes?* RESP. Convenit penes omnes peccare tum concedentes, tum petentes dispensationem absque causa. Disputant auctores num peccatum mortale sit, an veniale. Suarez, Bellarmius, Toletus, & alii graviores Theologi admovent esse mortale. Hæc sententia vera est. Dispensationem sine causa crudelium dispensationem vocat S. Bernardus. Quis non videt leges in bonum commune Ecclesie lætas pro arbitrio perfundare peccatum esse mortiferum? Materie parvas excusare à gravi culpa potest.

VII. **QUÆST. VI.** *Valida ne sit hujusmodi dispensatio sine causâ concessa?* RESP. Theologi communiter docent dispensationem inferioris in lege Superioris sine causa nullam esse. Hinc inferunt, Episcopum in lege pontificia invalidè sine causa dispensare. Similiter Papam invalidè dispensare in voto, in juramento, & in alia quacumque divina lege, iusta causa sublata.

VIII. Aliqui docent, legislatorem in lege à se lata posse validè dispensare absque justa causa: quia, inquit, in propria lege Legislator ut dominus operatur. Ergo sicut prodigus, inquit, validè transfert suorum bonorum dominium, tamen prodigendo peccat; ita legislator validè in propria lege dispensat cum aliis, secus cum semetipso. Hæc opinio mihi falsa est. Distinctio dispensationis respectu sui, & alicujus mihi commenticia videtur. Lex quæque in bonum commune lata est. Lege naturali, & divina legislator obstringitur bonum commune promovere tam respectu sui, quam subditorum. Legislatores directi, & subditi coactivè subditi legibus sunt. Ergo qua ratione recentiores isti adfirmant invalidè secum, eadem adfirmare debent invalidè cum aliis dispensare.

IX. **QUÆST. VII.** *Quænam sunt justæ dispensationis causæ?* RESP. Plures assignantur. 1. est

ablatio litium, scandalorum, rixarum, & bonum pacis. 2. si in oppido in quo mulier degit, commodè parum non inveniat qui nubat. 3. defectus dotis, quando puella inveniat confanguineum qui absque dote illam desponsat. 4. conventio divitiarum in eadem familia. 5. inflaustratio matrimonii bona fide contracti. 6. postulatium Regum, & magnorum Principum. 7. excellentia meritorum erga Ecclesiam. 8. subministratio pecuniæ in subsidium Ecclesie.

X. An omnes istæ causæ legitimæ sint, illi judicent quorum interest: ultima sanè mihi non probatur, de qua P. Viva q. 6. a. 2. n. 4. ait: *Notat tamen Sanchez, quod petens sine causâ dispensationem matrimoniales exhibendo copiosam elemosinam, non peccet, sicut nec qui sine causâ in petitis utitur. Ratio, quia quomodo sine causâ petuntur, non conceduntur tamen sine causâ. Næ hæc robusta ratio? Non conceduntur sine causâ, quia conceduntur propter pecuniam. Quæ non blaterant Lutherani, & Protestantæ talia legentes? An non essent leges istas esse crumeniferas? At istorum calumniam labefactamus Tridentinum Synodum opposentes, quæ statuit dispensationem. 1. *Varò. 2. ex causa. 3. GRATIS* concedendas esse. Nec refert quod aliqui minus rectè leges interpretentur.*

XI. Quando tempore dispensationis extabab causa, etiam si postea cesset, consistit dispensatio quia continuè ac dispensatio valida concessa est, aufertur impedimentum. Secus dicendum est de dispensatione ab his quæ habent tractum successivum. Obtinisti dispensationem ob debilitatem à jejuniis: cessante debilitate cessat dispensatio.

XII. **QUÆST. VIII.** *Quid sit dispensatio subreptitia?* RESP. Jam supra dictum est illam esse quæ aut ob falsitatem expressam, aut ob veritatem occultatam conceditur. Si plura cupis, lege tom. 10. l. 2. diff. 3. c. 5.

DISSERTATIO III.

De obligatione, & peccatis sponsorum, & conjugum.

CAPUT I.

De hoc sponsalium, obligatione, & peccatis sponsorum.

I. **QUÆST. I.** *Quis sit sponsalium finis?* RESP. Ideo ab Ecclesia instituta sponsalia sunt, ut fideles ad magnum matrimonii sacramentum virtutibus, & sanctimoniâ ornati accedant. Sunt enim ad hoc sacramentum sponsalia, quod catechumenatus ad Baptismum, tonsura clericalis ad Ordines, novitatus Religiosorum ad solemnem monasticam professionem, ut in *Suppl. q. 43. a. 1. ad 6.* docet Angelicus inquiens: *A prima sponsonne dicuntur sponsalia propria, quæ sunt quedam sacramentalia, sicut exorbimus Baptismi.* Præcipuum ad hæc tria sacramenta ritè suscipienda Ecclesia virtutum exercitio disponendos, præparandosque

utroque privetur jure petendi: & argumenta pro utraque opinione talia sunt, ut rem dubiam efficiant. Petitio enim debiti innocenti dumtaxat conceditur. Conscientiam in incestum alterius reus est. Ideo pro conscientie securitate petenda dispensatio est. Coniux qui peccaret cum sui, & non conjugis consanguinea, gravior scelus patretur; at non amitteret jus petendi debitum, quia non contraheret affinitatem. Contra si ambo conjuges incestum patrentur cum consanguinea alterius, ambo jure petendi, & reddendi privarentur: idcirco separandi essent, donec dispensationem obtinerent. Coniux coacta per metum a consanguineo viri ad incestum, nisi coactio talis esset quae excusaret a peccato, quae vix ac ne vix quidem accidit, privaretur jure petendi debiti. Si coniux peccat cum consanguinea alterius, & laboret ignorantia facti, nempe esse consanguineam conjugis, communiter auctores docent non privati jure petendi debiti; si verò scit esse consanguineam, licet ignoret poenam privationis juris debiti petendi, nihilominus privatur jure petendi.

IX. QUÆST. IV. *Qui certus est matrimonium esse irritum, potest ne debitum reddere conjugis petenti, & ignorant matrimonium esse irritum, ut evitet infamiam, aut grave damnum?* RESP. Communis sententia docet conjugem certò scientem impedimentum irritans matrimonium, nullo modo reddere posse, etiamsi mortis periculum immineat, aut censuris compellatur. Ratio evidens, quia hoc in casu copula esset fornicaria. Ergo nullo modo est committenda ob quodcumque malum, sive mortem, sive infamiam. Quae opponuntur, nullius sunt momenti. Iudex ecclesiasticus ex ignorantia invincibili iudicans matrimonium validum, censuris compellit ad matrimonium servandum, & propterea non dispensat. Si iudex dispense, quando potest, cessat omnis questio.

X. QUÆST. V. *An Confessarius certò scias matrimonium esse nullum teneatur monere conjugem penitentem ignorantiam invincibili credentem esse validum?* RESP. Si mulier laboret ignorantia vincibili, omnes fatentur monendam. Similiter si ignorantia juris, & facti sit invincibilis, & Confessarius prævidet profuturam suam monitionem, omnes fatentur debere illum monere penitentem. Contra si Confessarius prævidet monitionem suam non profuturam, tunc imprudensimè se gereret Confessarius, si admoneret, inquit Salmanticenses cum pluribus.

XI. *Supra tom. 1. jam profligavi has opiniones, quæ mihi falsæ sunt. Paucis nunc rem perstringo. Omnes jure divino tenentur scire veritates, quæ ad proprium statum attinent, easque inquirere, & addicere, ut omnes Theologi cum S. Thoma docent. Impedimentorum dirimentium matrimonii veritas est cujus noticia ad conjugatos magnopere attinet. Ergo conjugati toties violant hoc divinum mandatum inquirendæ veritates attinentis ad proprium statum, quoties tali sunt dispositione affecti ut vel negligant, vel nolint eam scire. Conjugati labo-*

rantes ignorantia invincibili juris, & facti tali impedimentum dirimentium matrimonium, in hac prævidetur dispositione quæ nolint hanc ignorantiam expellere, & veritatem addicere. Ergo violatores, & contemptores sunt divini mandati inquirendæ veritatis. Ergo illorum ignorantia est vincibilis, cum superari ab ipsis possit, media monitione Confessarii. Si vincibilis ignorantia; ergo juxta omnes monendi penitentes sunt. Pater ne ad effugium rima? Cur Confessarius silet? Quia prævidet a conjugis penitente non suscipiendam veritatem, si eam manifestet. Hæc tota silentii ratio. Palleris. Sunt infamia, scandala, mors, vel alia gravissima mala oritura, quæ silentium præscribunt. Ineptis. Hæc absurdum silentium non imponunt, si ignorantia sit vincibilis, ut omnes fatentur. Atqui in nostro casu ignorantia, quæ alioquin invincibilis erat, sit vincibilis illo ipso momento quo conjugis prævidetur non suscipiendi notitiam veritatis a Confessario manifestanda. Externa mala quæ timentur, honestate nullo modo valent Confessarii silentium. Ergo penitentes indispositi sunt ad hoc sacramentum.

XII. Respondent adverbis, esse tales penitentes dispositos, sicuti sunt illi qui non sunt ita animo comparati ad abstinendum a peccatis, si lenio igne essent torquendi: & tamen impudentia esset talia proponere, & eorum imbecillitatem in discrimen adducere. Exemplum ineptissimum. Imprudentissimum & ego reputarem Confessarium qui similes hypotheses, & atrocissima tyrannorum tormenta proponeret. Sed cur? Quia hic & nunc non urget subeundi martyrii præceptum. Et ut proprio mucrone adversarios confodiam, finge paratum ignem, tyrannumque pro tribunali sedere, atque mortem decernere huic Christiano omnia hæc ignorantia. Nunquid si consteatur, monendus non est imminenti supplicii? Nunquid non animandus, non erigendus ad subeundum lentum ignem? Numquid silentium? Tunc ergo solum imprudens Confessarius esset, quando nulla occurrente martyrii occasione, nulla adesse imbecillitatem penitentis tentandi causa. In nostro casu urget præceptum non fornicandi in matrimonio nullo. Et gratia divina adest, quæ servari præceptum potest. Adversarii docent, Dum impertiri gratiam suam vel ipsis obsecratis, & obduratis. Et nunc vel ipsis suis penitentibus iustis sacramenta suscipientibus illuminationis gratiam, quæ amplectantur veritatem, concedendam desperant? Invehuntur illi, & merito contra Janenium ajentem, deesse iustis gratiam, quæ illis possibilis præcepta sunt: & illi frequentat impossibilia afferunt præcepta divina ratione ignorantia invincibilis, negantque gratiam adeste quæ possibilis sunt, vel ipsis sacramenta frequentantibus? Si enim adde gratia, quæ superari ignorantia possit, hæc vincibilis, non invincibilis est.

XIII. Testimonia Innocentii III., & S. Augustini tom. 2. Appar. diff. 1. c. 4. suo calamo palam feci ineptè obtrudi ab adversariis, sicut &

præ-

præceptum correctionis fraternæ. Vide etiam supra tom. 1. lib. 2. diff. 1. cap. 2. n. 21. Sententia Salmanticensium, Sanchez, & aliorum, qui docent, Confessarium neque ante matrimonium debere conjuges impedimenti admonere, si prævideat nihil profuturum, nihil esse evidenter falsa. Theologi graves docent monendos penitentes, & media oportuna excogitanda ad matrimonium differendum. Rarissime occurrunt circumstantiæ tales in quibus differri matrimonium nequeat. Si tamen circumstantiæ urgerent, suggerunt vel utendum privilegio bimestri, vel eliciendum votum castitatis, donec obtineatur dispensatio vel ab Episcopo, vel à Papa.

XIV. Nolo longius rem producere. Aliqua tantum absurda hic in transcurso indicabo quæ adversariorum opinionem consequuntur. 1. Confessarius non astringeretur monere penitentes invincibiliter ignorantes esse relictendum lucrum ultra sortem exactum tamquam ex benevolentia debitum. 2. Similiter non debet monere virum equestrem provocatum ad duellum, bona fide putantem acceptandum esse, ne honor obnubiletur, & ignavia notam incurrat. 3. Eos non monendos qui bona fide licitam esse credunt calumniariorum occisionem, quando nullus alius modus occurrat evadendi infamiam. 4. Relinquendos esse in sua ignorantia qui bona fide credunt, judicem posse judicare secundum opinionem minus probabilem, & pecuniam posse accipere, quando litigantes habent pro se opinionem auge probabiles. 5. Non esse illuminandos illos, qui invincibiliter credunt licitum esse retinere concubinam valde utilem ob delectamentum. 6. Puellas quæ certò existimant procurari posse abortum fectus non animati sine peccato ad evitandam infamiam. 7. Plurimos qui pro certo habent non esse defendendam occasionem proximam valde commodam, relinquendos esse in ignorantia tenebris.

XV. Hæc, & sexcenta alia similia ignorari invincibiliter posse non negabunt adversarii, si illa invincibiliter ignorarunt benigni Doctores Casuistæ, qui eadem, & alia propugnant fide bonâ. Tacendum ergo, silentium, dissimulandum est, quando Confessarius prævidet penitentes adde admissos esse ejusmodi vitia, ut nihil profutura sit admonitio sua. Nec est quod opponatur impedimentorum ignorantiam facti esse. Cæterum ut compertum lectores habeant, quo se se extendat laxitatis novus opinandi modus præter ea, quæ dicta sunt libro præcedenti audiant quæ sequuntur.

XVI. P. Georgius Gobat, *tratt. 7. n. 315.* hæc scribit. „ Quid faciet Confessarius, si videat penitentem ex invincibili ignorantia obnoxium v. g. mollitiæ, cujus gravitatem edoctus ob habitum pravum vix abstinere? His verbis proposita sunt illa quæstio, applicataque huic peculiari vitio, cum posset pluribus. Respondi autem ex scriptis illo *cit. cap. 37. num. 61.* si probè consideratis circumstantiis illius penitentis, omnino judicetur nihil planè profuturam monitionem, sed cognitio à se committi grave

Tom. II.

„ scelus, nihilo rarius patraraturum illud quam fecit ignarus turpitudinis tanta, coram Deo DISSIMULANDAM ESSE MANIFESTATIONEM VERITATIS. “

XVII. Vel ipsorum contra naturam flagitiorum notitiam ignorantibus manifestare Confessarius non teneatur, sed dissimulanda est manifestatio veritatis? Dum tam inaudita commenta defendenda proponimus, vociferantur nonnulli, nos gravare Casuistas. Sed verecundari tandem aliquando debent hæc objicere. An non sunt ista publici juris? An non queunt esse perniciosa imperiis? Addit P. Gobat se censere vix esse Confessarium tam facagum qui prudenter judicare queat de quoquam, suam admonitionem non profuturam ad imminutionem peccatorum contra naturam.

XVIII. Verum continuò *ibidem n. 317.* subdit P. Gobat: „ Et verò non semel didici esse qui inculpabiliter ignorantem mortalem malitiam hujus flagitii. Igitur, practicè loquendo, non tam quærendum est de illo solo qui vix omittit, seu vix abstinere, ut loquuntur illæ litteræ, idest qui quandoque, etsi rarissime, abstinere, sicuti, pro dolor! gemunt Confessarii se nactus complures hujus fædissimi simul, & fæcidissimi furfuris. De hoc quoque censeo intelligendam sententiam D. Augustini. *Moraliter enim non tam prodest, quam obest.* ILLA MONITIO, quæ tantum impeditur sex, octo, decem peccata formaliter mortalia, causabit autem ducenta, trecenta item mortalia. “

XIX. Sententia S. Augustini iniquis: *si scirem tibi non prodesse, te non monerem, te non tererem*, fide nimis bona abundantur illi qui ex aliis libris illam scribunt, quin eam in fonte legerint. *Confulo tom. 2. Appar. diff. 1. c. 4.* ubi integrum sermonem ex Augustino, non ex Casuistis transcripsi. Alloquitur Doctor sanctus moribundum, eumque ad spem erigit, animatque. Et Casuistæ citati hanc tanti Doctoris sententiam ed detorqueere non dubitant, ut Confessarii debeant silentio dissimulare ipsa horrenda contra naturam scelera. Si penitentes admones, ait P. Gobat cum aliis, obtinebis ut ab odo, vel decem pollutionibus formalibus abstinere. Interim ducenta, & trecenta flagitia formalia patrarunt. Ergo silentium, permitendumque ut materialiter se se in luto libidinis volent, quia cum suis pollutionibus, quarum malitiam invincibiliter ignorarunt, portas Paradisi ingrediantur. Hi sunt novæ benignitatis flosculi.

XX. QUÆST. VI. *An si conjugum alter dubitet prudenter validum ne sit matrimonium contractum, petere debitum, aut reddere queat?* RESP. Is continuò inquirere diligenter veritatem debet. Si negligens fuerit, pro negligentia qualitate delinquet. Si, adhibita diligentia, dubium prudens persistat, reddere conjugi non dubitantur teneatur; ac petere ille nequit, ut Innocentius III. cap. *Inquisitionibus* de sent. excom. aperte docet. Quare ut falsam relictio opinionem eorum qui hunc petere posse docent, etiamsi dubium persistat, post adhibitam diligentiam in-

X

utro-

CAPUT II.

Plures opiniones de peccatis sponſorum reſolvuntur.

I. **A**udiſti, chriſtiane lector, ſancſtam ſponſorum diſciplinam ex divinis ſcripturis, & Patribus hauſtam. Plurim opiniones reſcribere cogor, ut lectoribus minus peritis ſuccurram, coſque moneam ut ab eiſdem abſtineant, quæ illis iſtis falſe apparebunt. Non modo inſtruedi, ſed etiam dedocendi lectores ſunt.

II. **QUÆST. I.** An ſponſi peccent mortaliter delectando ſe moror de copula futura? **RESP.** Diſtinguunt aliqui delectationem de copula cogitata ut præſenti, & cogitata ut futura. Ne illis imponere videar, en qua ex aliis ſcribit P. Sporer *part. 4. c. 2. ſect. 1. n. 428.* Aliud eſt conſenſus, & complacencia in copulam cogitatum ut futuram, & delectationem veneream ex tali copula futura aliquando conſecuturam; quod ſponſis illicitum non eſt. Cum enim ex iſtis ſponſalibus contractis, velut jure inchoato, actualis copula, & delectatio ſit aliquando futura, non debent de ea contriſtari, vel eam averſari, ſed licite in eam conſentire, complacere, vel gaudere de ea poſſunt; cum nihil aliud, ſit quam gaudere de ſpe boni futuri, quæ ſpes præſens & licita eſt. Ita cum plurimis Sanchez, Diana, &c.

III. Animadvertere debuerant iſti, mentem humanam eſſingere utique poſſe has metaphyſicas præſiſſiones. Verum concupiſcentia non præſciſcit, ſed fertur & volutur in venereo luto, ſicut reſipa eſt. Propterea hæc complacencia æquè mortifera in ſponſis eſt ac in cæteris hominibus.

IV. **QUÆST. II.** Liciti ne ſunt tactus, oſcula, & amplexus inter ſponſos? **RESP.** P. Thomas Sanchez *lib. 1. diſp. 2. n. 5.* hæc docet. Secundo, dum commuener ſententiam liciti ſunt amplexus, & oſcula inter ſponſos de futuro, eo quod ſponſalia ſunt initium quoddam matrimonii; ac proinde concedunt jus utendi voluptate præambula matrimoniali. Ergo per ſponſalia ſalia acquiritur jus in corpus, alias nullus illius jus concederet; & conſequenter violentus hoc jus per fornicationem, reus erit, ultra fornicationem, injuſtitie admiffæ neceſſario aperiendo in confeſſione. Et hæc ſententia eſt valde probabilis.

V. Diſtingunt igitur iſti duplicem voluptatem carnalem: alteram præambulam, quæ licita ſponſis eſt; alteram conſummam, quæ maritalis convenit. Rationem producit. Sponſalia ſunt initium matrimonii. Ergo per ſponſalia acquiritur jus inchoatum in corpus; aliis nullus illius jus concederet. Ergo concedenda eſt ſponſis voluptas præambula. Hæc doctrina communis eſt, inquit P. Sanchez, inter recentiores. Eamdem docent Salmanticenſes *traſt. 9. c. 15. pun. 6. n. 91.* ubi inquit: Sicut ſponſalia ſunt inter eos inchoatio quoddam matrimonii; ſic etiam liciti ſunt in illo ſtatu actus qui quodammodo ſunt copulæ inchoatio, & injuriam Sanchez, &c.

VI. P. Thomas Tamburinus *lib. 7. c. 3. n. 61. pag. 193.* ait: Sponſis de futuro valde probabiliter ſine peccato licent quædam amoris ſigna, qualia ſunt oſcula, tactus, aſpectuſque pudici, ac locutiones amaroritæ, etiam propter delectationem in illis reſidentem, ſed ſine peccato ricalo pollutionis, vel conſenſus in illam, vel in copulam: at nullo modo impudici. Ita Thomas Sanchez. . . *Unam excuſationem invenio in ſponſo eas actiones pudicas exercente cum pollutionis periculo præviſo, ſed non intento, & ſine periculo conſenſus in illam. Nam ſin occaſione eſſet ut INURBANUS haberetur, ſi ab illis abſtineret, poſſet eat uſurpare, quia jam ad ſiſt rationabili excuſatio.*

VII. Hæc doctrina luculentior eſt præcedenti. Tertulliani verbiſ opus eſſet adverſus tam inaudita paradoxa. Etiam cum pollutionis præviſione exercere oſcula, tactus, & amplexus mutuos ſponſi valent? Confeſſarios, & lectores omnes monemus ut ab his laxis opinionibus ſibi caveant. Evincant adverſarii hæc commenta non adverſari evangelicæ caſtitati, & tunc victoriam aſſequentur. Etiam cum pollutionis præviſione exercere oſcula tactus, & amplexus mutuos ſponſi valent, ne alter inurbanus habeatur?

VIII. Impudicam Tamburini doctrinam tranſcribit P. Sporer *n. 430.* & P. Claudius Lacroix *lib. 6. p. 3. q. 22. n. 151.* omnia recentia paradoxa tranſcribit, quin ea improbet, ſed ſuo probabilifico more omnia lectorum arbitrio ſubiicit; inclinare ſe tamen oſtendit in contrarias ſententias ut probabiliores: ſed quid reſert, ſi alię ſint probabiles?

IX. P. Georgius Gobat *tr. 10. n. 672.* hæc ſcribit. Sanchez *loc. cit. n. 49.* utitur quidem nomine delectationis ſenſitive; ſed per hæc certo intelligit veneream, ut patet ex *n. 5.* Fateor tamen non raro fieri ut Confeſſariis cogatur in praxi ſupponere ſententiam Sanchezii, niſi velit tales ſponſos dimittere ſine abſolutione, ut pote quibus ægè perſuadebit aut illos amplexus, oſcula &c. eſſe mortalia, aut ut agnoſcentes eſſe mortalia ſorment propoſitum ſe emendandi.

X. Dilemma P. Gobat mirificum eſt. Aut difficile ſuadebit Confeſſariis ejuſmodi oſcula, amplexus, & tactus cum delectatione venerea exercitis eſſe peccata mortifera; aut ſi ſponſi agnoſcent eſſe mortalia, difficile formabunt propoſitum ſe emendandi. Ergo aut dimitteſſe eſſent ſine abſolutione; aut adhibenda eſt ſententia Sanchezii. Non primum: ergo ſecundum: ad hoc enim cogitur Confeſſarius ut admittat ſententiam P. Sanchez, niſi velit tales ſponſos dimittere ſine abſolutione, & frequentiam Eccleſiarum diminueret. Sed tales ſponſi ex tactibus, oſculis, & amplexibus capiunt delectationem veneream, & ſecundum Tamburinum interdum cum præviſione pollutionis. At hæc delectatio, reponit Sanchez, eſt copula inchoatio, & in omnibus ſolutis eſt culpa mortalis. Advertendum tamen ſubdit *loc. cit. P. Gobat.* quod ſponſalia ſunt abſoluta: ſi enim ſponſalia eſſent conditione ſuſpenſa, doctrina P. Sanchez

chez non eſſe admittenda. Nullo autem modo eſt hæc doctrina præſtandanda cum ſponſis qui contraxerunt ſponſalia ſub conditione.

XI. Nihil ego repono contra hæc paradoxa lugenda potius quam reſellenda. Confeſſarii iſti recentis opiniones conferant cum SS. Patrum doctrina, quam ſuperiori capite indicavi, cum Evangelio Chriſti, deinde iſti judices ſedeant.

CAPUT III.

De peccatis conjugum in contrahendo matrimonio, & de obligatione eorundem in mutua debiti redditione.

I. **P**eccat mortaliter conjuges, ſi fidè contrahant, ſi cum aliquo impedimento ſivè dirimente, ſivè impediendo cognito nuptias faceras celebrent. Præterea peccant, ſi cum conſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentum accedant. Hoc enim vivorum ſacramentum eſt. Ergo ſacrilegium perpetrant qui peccato mortali continentati ad illud accedunt.

II. Peccant quoque plus & minus, qui paganorum more ſacram nuptiarum ſolemnitatem nimio, & immodèſto luxu, & fatanæ immoderatis pompis profanant. Plures rituales libri lædè nuptialis ſacram benedictionem præſcribunt. At nunquid inter rediviva ethnicorum ſpectra ſacri Eccleſiæ ritus exercendi ſunt? Percurſito paganorum ſive veteruſ, ſive recentis hitorias, mores, & conſuetudines. Inquire num profanior luxus, num inmoderatiores pompæ, num ſolutiores choreæ, num obſcœniora cantica, num inemptantiora convivia, num impudentiora tripudia tempore nuptiarum graſſarentur apud paganos, inſidèles, hæreticos, an apud non paucos catholicos, qui nuptias ſacras, ut magnum ſacramentum, portendens unionem Chriſti cum Eccleſia venerantur, quique ſolemnè ritu in Baptiſmate mundi pompis renuntiarunt? Quis non commoveret ſe ſentiat, dum tam profana paganorum præſtigia ſacrioribus ritibus conſociari videt?

III. **QUÆST. I.** Quanta eſt conjugum obligatio ad officium uxorum ſolvendum? **RESP.** Celebrato matrimonio plura heinc onera conſequentur, quorum primum ipſos conjuges ſpectat, atque in mutua conjunctione ſitum eſt. Nemo conjugum abſolute obſtringitur petere, ſed reddere tenetur. Maritus uxori etiam tacite ſignis petenti reddere aſtringitur, & mulier viro. Vi enim contractus matrimonialis ad hanc reciprocam ſolutionem graviter obſtringitur, & qui illam inſringunt, graviter delinquant.

IV. **QUÆST. II.** Quæ cauſa excuſant ab officio uxoris reddendo? **RESP.** Plures. 1. Periculum vitæ, aut gravis infirmitatis, leve tamen incommodum non ſufficit. Uxores ſæpè levia ſuſtinent incommoda, nec propterea ab hoc ſolvendo liberæ ſunt. Prudentia tamen Confeſſarii opus eſt, quia præſigi regula generalis nequit. 2. Si qui petit morbo gallico infectus ſit, aut lepra, ſi tamen ex concubitu grave imminet periculum

proprie infectionis: ſi enim periculum lepræ capiendæ abſit, ſolvendum debitum eſt. 3. Si alter conjux petens ſit adulter. 4. Nimis frequens peticio excuſat à debito reddendo.

V. Multiplicatio prolis non eſt juſta cauſa debiti negandi. Mulier quæ experta eſt ſe proprios filios mortuos parere, non propterea peccat petenti reddendo debitum: & ſi iſpla periculo incontinentiæ obnoxia ſit, petere etiam poteſt, ſidens divinx providentiæ, quæ ſuccurrere non ceſſabit iis qui ſancè matrimonium exercent.

VI. Peccat conjux qui mediis illicitis ſe inhabilem reddit ad debitum ſolvendum; ut ſi ſe polluat, ſi ad alias mulieres accedat, ultra hæc criminia injuſtitiam perpetrare contra conjugem innocentem: immò neque nimia auſteritate voluntaria ſe ita extenuare licite valent, ut inhabiles ſiant ad debitum reddendum. Verum hoc rariffimè accidit. A moderatis tamen pietatis exercitiis, à jejuniiſ præſcriptis ab Eccleſia non debet ſe conjux abſtinere, ut toroſior, & vegetior fiat ad reddendum debitum; immò jejuniorum tempore continentiam conjuges ſervare deberent, licet rigorosè non tenentur.

VII. Conjux occultus adulter petere poteſt ſine peccato non tamquam rem debitam ex juſtitia, ſed ex benevolentia concedendam: quia penam ante ſententiam judicis ſubſite non tenetur. Conjux innocens petere debitum poteſt ab altero conjuge qui ob impedimentum affinitatis contractæ ex fornicatione patratæ poſt matrimonium amiſiſ jus petendi. Si licite petat, poſteriori jure reddere valet. Conjux voto caſtitaſ ligatus nequit alteri petenti reddere, ſi huic deſiſt jus petendi; contra ſi jus adſit, reddere aſtringitur. Quandò conjux illicitè petat, quia eſt voto caſtitaſ adſtrictus, tum alter reddere poteſt, ſi comparis averti nequeat, quia votum non adimit jus petendi ex legitimo matrimonio ortum, ſed ſolum efficit ut illicitè petat. Neque heinc ſequitur reddentem alterius peccati participem fieri. Conjux enim reddens dat operam rei licite, non alterius peccato, ſicut qui neceſſitate gravi preſſus mutuum petit ab uſurario. Alii, & forte conſultiſ, docent, ut comparis quæ non vovit, petat, dum prævidet à vovente petendum.

VIII. **QUÆST. III.** Quomodo ex impedimento affinitatis, aut cognationis ſpiritualiſ impediuntur conjuges à debiti petitione? **RESP.** Duo impedimenta præter votum ſupervenire matrimonio ſolent. Unum ex affinitate contracta ob fornicationem cum conſanguineis conjugis; alterum ex cognatione ſpiritualiſ, ut ſi alter filium communem extra neceſſitatis caſum aut ex ſacro fonte ſuſciperet, vel in confirmatione teneret; quo in caſu graviter peccaret, & privaretur jure petendi debitum. Qui vero inceſtum committit in primo, aut in ſecundo gradu cum conſanguinea alterius conjugis, privatur jure petendi, ſed reddere obſtringitur, ut dixi. Diſputant auctores de conjuge conſcientie, aut conſilium præbente ad patrandum inceſtum, an tunc

fideles statuit: quia in horum susceptione novum vitæ genus amplectuntur, novumque statum proficiunt. Quomodo autem novi status onera, officia, munia, ut decet, & expedit tum familiis, tum republicæ, nedum privatæ felicitati sustineant, nisi optimè morati, imbuti, probatique ad illum accedant? Quemadmodum igitur qui religionem monasticam professuri sunt, sub experientiæ magistræ cura, & vigilantia constituuntur candidati, ut quæ profiteri debent apprime perdiscant; ita sponsi sub proprii Parochi Magisterio tyrocinium status conjugalis exercere debent, ut ad tantum sacramentum celebrandum sese præparent, atque ad ea quæ heinc consequuntur onera sustinenda bene affecti disponantur.

II. QUÆST. II. *Quæ sint Prochororum munia in sponso rum instructione?* RESP. Primum omnium instruere juvenes, & puellas Parochus debet, ne sponsalia tumultuariè, & repente contrahant, neque in tabernis, locisque profanis, non post compotationes, ludicra spectacula, choreas; sed præmittant serias considerationes, & coram testibus, præsertim parentibus, singulati pietatis affectu præparati ad ritum hunc sacramentalem celebrandum accedant. Sponso rum in christiana religione peritiam Parochus exploret, utrum ea calleant quæ Christiani ignorare sine peccato nequeunt. Præter verò ea quæ Christianos scire conveniunt, in his erudiendum oportet quæ statum conjugalem spectant. Monendi graviter sunt ne sibi eodem lecto habitent, ne mutuis, & flagrans amor ex nimia propinquitate, & familiaritate erumpat in flammam impuras.

III. Eos instruat ex antiqua Ecclesiæ consuetudine sponsalia, & matrimonia celebrari consuevisse per fidelium preces, & Ecclesiæ benedictionem, ut molestem carnis tribulationem, quæ sociare matrimonia solet, præferre christiana fortitudine maritati queant. Tertullianus lib. 2. ad uxor. c. 8. hæc docet: Undè sufficiens ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii quod Ecclesiæ conciliat, & confirmat oblatio, & obsequat benedictio, Angeli remanent, Pater ratum habet? Nam nec in terris filii sine consensu patrum rati, & jure nubunt.

IV. Ut veram Christianorum imaginem imprimere sponso rum animis Parochus valeat, illis primum serio meditando proponat increatæ Sapientiæ ordinem, quo Deus propagare animas illis voluit quæ damnatorum spirituum sedes occupaturæ sunt. Propagationem hanc carnalem simul, & spirituales, seu divina gratia secundam esse voluit. Heinc est quod personæ huic generationi destinatæ primum sponsalia, quæ sunt quidam sacramentalis ritus, inquit S. Thomas, contrahunt, & petado christianorum virtutum tyrocinio, magnum matrimonii sacramentum suscipiunt, quo illorum animæ Redemptoris gratia sanctificantur ad sobolem procreandam. Felicia, ait Tertullianus, matrimonia quæ Ecclesiæ conciliat, seu quæ sunt in spiritu Ecclesiæ, & propter fines à Deo præstitutos. Subdit Tertullianus, matrimonia oblatione confirmari, cum nempe ab Ecclesiæ prepositis inter Missarum solemniam, & communes fidelium preces cælesti benedictione

signantur sponso. Quemadmodum ad cætera sacramenta ritè suscipienda præcedunt sacramentalia, ut aqua lustralis, eulogis, & interiores animi virtutes; sic sponsalia sunt, ut ex D. Thoma, & Tertulliano vidimus, quædam sacramentalia, quibus matrimonii oculidati obfignati in eis præsertim exercere de virtutibus debent quæ ad fœdus conjugale integrum, intaminatumque custodiendum ducunt. Et eo major, ac diligentior sit sponso rum præparatio oportet, quo non sibi tantum, sed aliis quoque inservire sponso debent. Sunt quippe conjugati personæ publicæ, ad preparandam, conservandamque christianam rempublicam, Dei populum multiplicandum, & paradîsum implendum, electæ. Hæc & sponsalia, & matrimonia divina institutione spectant.

V. Virgo, contractis sponsalibus, velanda est, inquit Tertullianus, idest hominum, & præsertim sponso oculis, colloquiis, & familiaritati se subducere debet, ne virginitatis flos fordes contrahat, & reciproca libidine divinum maledictionem loco cælestis benedictionis sibi conciliet. Castè, modestè, & pudicè se gerant desponsatæ, ut amorem, non carnalem, sed divinum in sponso suis accendant. *Dispensat quidem habent exemplum* (inquit Tertullianus lib. de Velan. virg. c. 11.) *Rebecca, quæ cum ad sponsum ignotum adhuc ignota perduceret, simul ipsum cognovit est, quem de longinquo prospexerat, non sustinuit dextera collisionem, nec osculi congressionem, nec salutationis communicationem; sed confessa, quod senserat, idest spiritum nuptiam, negavit virginitatem velata. O mulierem jam de Christi disciplina! Ostendit enim etiam nuptias de aspectu, & animo fieri, quemadmodum stuprum. Quid quod non Rebecca modò, verum etiam ethnicarum sponso rum exemplum christianis sponso opponit Tertullianus? Exterioris apparatus vanitatem, & nuptiarum mulierum pompas carpit. Exprobrat christianis sponso vel ipsa naturæ jura profcindere, & pudorem ipsum à natura insitum, quemque ethnicæ sponso custodiunt, à christianis dedecorari. At quin etiam (pergit ibi Tertullianus) apud ethnicos velat ad virum ducuntur . . . A nobis nec naturalia servantur, quasi alius sit Deus naturæ quam noster. Est rutilus cap. 12. clamat contra sponso rum exquisitorem cultum, superstitiosumque ornatum: *vertunt capillum, & acu lasciviorè comam sibi inserunt crinibus à fronte divisa apertam professa mulieritatem. Tum & consilium formæ à speculo petunt, & faciem morosiorè lavacro macerant, forfisan & aliquo eam medicamine interpolant, pallium extrinsecus iactant, calcem stipant multiformem . . . Quid singula persequer? Sola autem manifesta paratur a totam circumferunt mulieritatem. Scelètionem ab hominum consortio desponsatis virginibus præscribit ibidem c. 14. & 15. Tertullianus. Profigit pudoris monstrosos abortus exponit, & mala quæ studium placendi hominibus parit, sigillatim describit. Ipsa concupiscentiam non latendi non est pudica: patitur aliquid quod virginis non sit, studium placendi utique viris. Quantum velis bona mente concute, necesse est publicatione sui periclitetur, dum percutitur oculis incertis, & multis, dum digitis demonstrantium titilla-**

latur, dum nimium amatur, dum inter amplexus, & oscula assidua concalcescit. Sic fronti duratur, sic pudor teritur, sic solvitur, sic discitur aliter jam placere desiderare. Sed enim vera, & tota, & pura virginitas nihil magis timet quam semivirginitatem: etiam famularum oculis pati non vult; alios ipsa oculis habet. Conjugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum prosequat: adversus istas tentationum, adversus jacula scandalorum, adversus susceptiones, & susurros, & emulationem, ipsum quæque livorem.

VI. Hæc jam obsolevisse, & contrario usu antiquata, reponit nonnulli, qui videntes oppositum coruptelam usquequaque grassantem, haud posse coerceri intra præscripta, & à natura, & à Scripturis pudoris, & christianæ modestiæ confinia; Scripturarum testimonia, & Patrum doctrinam immò ipsa natura jura aptanda, & accommodanda quoquomodo hodiernis moribus opinantur. Sed veritatis zelo suffensus Tertullianus c. 16. hoc pacto detonat: *In his consistit deservio nostræ opinionis secundum Scripturam, secundum naturam, secundum disciplinam. Scriptura legem condit, natura contestatur, disciplina exigit. Cui ex his consuetudo opinionis profert, vel qui diversa sententia color est? Dei est Scriptura, Dei est natura, Dei est disciplina. Quidquid contrarium est ipsi, Dei non est. Si Scriptura incerta est, natura manifesta est. Et de ejus testimonio Scriptura incerta non potest esse. Si de natura dubitatur, disciplina, quid Deo magis ratum sit, ostendit. Nihil est illi carius humilitate, nihil acceptius modestia, nihil perovius gloria, & studio hominum placendi. Illud itaque sit tibi, & Scriptura, & natura, & disciplina, quod ratum Deo invenieris, nec tibi jubere omnia examinare, & mellara quæque sectari.*

VII. Hæc quantumvis paululum prolixiora, rescribere ex Tertulliano volui, (& ne similia ex Patribus ferè omnibus transcribam, solius brevitas studium impedit) ut veram, & antiquam sponso rum & sponso rum disciplinam inculcandam hodiernis sponso præsentem habeant Parochi. Altius isti clamare debent. Si disciplina, si mores mutati sunt, numquid Scripturæ sanctæ? Numquid divinæ leges mutatae sunt? Numquid mutata natura est? Numquid minus ad malum pronata? Numquid minus libidinosa, minus fragilis, minus lubrica? Immo ardentior, impudentior, luxuriosior facta est usu, & consuetudine, inquis. Fortioribus ergo repagulis coerenda, efficacioribus remediis sananda, acriori studio custodienda. Hæc, inquam, inculcare Parochi, hæc exaggerare debent propter electos, & ut reprobi nullam habeant excusationem. Ex Patribus, & Ritualibus, & ex ipsis Scripturis sanctis documenta tradenda sponso hauriant.

VIII. Imbuant præterea Parochi sponso propriæ curæ subiectos, doceantque gravissima onera, quæ statum conjugalem comitantur, amorem illum constantem, & reciprocum quo se, sive infirmos, sive sanos, prosequi patientiam robustam, qua mutuas infirmitates, defectus, excessus tolerare debent. Onus gravissimum educandæ sobolis, regendæ familiæ, & omnia in Dei gloriam dirigendi sedulo explicabunt. Moneant graviori-

bus ve: bis ut saliqua peccandi consuetudine alteriter irretitus sit, statim eradicare illam studeant, ne aut absolutio illis tum denegeret cum celebrandæ sunt nuptiæ, aut sacrilegè sacramentum matrimonii perficiant; & novi status fundamenta sacrilegiis, & flagitiis jactant; unde postea innumera mala disidia, odia, & rixæ interitus manent. Diligentiter eos instruant ut amore christiano, & divino sese diligere discant: quia si id egerint, integro vitæ decursu eadem flamma ardebit; contra, si ab amore impudico, & venero, si ab amplexibus, osculis, & tactibus obscenis orsa duxerint, & in hæc, & in futura vita pice, & sulphure exurentur. Voluptates carnales sitim non extinguunt, sed iritant, & augent. Vehementi desiderio concupiscuntur divitiæ ab avaris, puellæ ab impudicis; ad possessæ statim vilescunt. Redacta sponso in sponso potestatem, & usum, paucis post diebus fastidio illi est & tædio, nisi divinus amor vinculum firmet conjugale. Cur committet matrimonia non sunt amoris reciproci fœdera, non mutua benevolentia, & tranquillitatis nexus, sed discordiarum, odiorum, & ærumnarum occasiones? Quia impotens libido, obscena flagitia, & scelerum catena, non Christi sacramentum corpora conjungit: ligavit non in Domino, sed in iuro luxurie, non secus ac equos, & mulos, quemadmodum Tob. VI. dicitur: *Qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & iug libidinis ita vacent, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem aequon super eos. Tu autem . . . accipies virginem cum timore Domini, amare virorum magis, quam libidinis ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filio consequaris.*

IX. Plura legere Parochus poterit saluberrima documenta tum in Scripturis sanctis, tum in virtualibus libris, sponso explicanda, alia ex altari, alia in Tribunali penitentiarum. Hortari enim debet sponso ut divina sacramenta frequentet, quorum gratia, & inardescens libidinem comprimere, & animos virtutum officii ornatos preparare ad sacramentale fœdus astringendum valeant. In confessione verbis gravissimis instruet, quæ castimoniam, quo pudore, & honestate exercere matrimonium debeant. Sermonem temperabit pro sponso diverso acuminis, & cognitione. Si prudens Parochus fuerit, omnia quæ ad christianam instructionem necessaria fuerint, manifestare poterit, quin verbum pronuntiet minus pudicum, & castum. Imbuet illos, ea tantum petmissa conjugatis esse quæ generandis in Christo filiis conducunt, his omnibus rejectis quæ pudor à natura insitus abhorret. Si bene morati sponso fuerint, brevis de matrimonii usu instructio, semper intra, nunquam extra confessionem sponso, sufficit. Quare in id incumbere Parochus in primis debet, ut in sancto Dei timore educet, exerceatque puellas, & juvenes, & castos, pudicos, & Deique progeniem propagantes efficiat conjugatos.

atroque. Qui leviter dubitat, iudicio prudentis viri excutere dubitationem debet.

XXI. QUÆST. VII. *Quomodo redintegranda sint matrimonii nulla?* RESP. Matrimonium irritum esse potest vel ob defectum consensus, vel propter impedimentum occultum, vel publicum, vel quia defuit presentia Parochi, & testium. Matrimonium quocumque ex his capitibus nullum, ut convalsceat, ea omnia supplenda sunt quæ leges Ecclesiæ proscribunt. Si defuit presentia Parochi, & testium, coram Parocho, & testibus redintegrandum matrimonium est. Si defuit consensus, renovandus. Si irritum fuit ob impedimentum, petenda dispensatio est.

XXII. Coniugi affirmanti sibi defuisse consensum, nulla habenda fides est, ut habetur cap. *Per suas*, de probat. Qui sicte contraxit, tenetur ex iustitia verum consensum apponere, quia cuique jus suum servandum est. Sed coniugi sincerè contrahenti iure debetur alterius contrahentis consensus, non modò in ipsa celebratione contractus, sed etiam post celebratum contractum, & toto vite tempore: quia pars innocens in perpetuum contrahit.

XXIII. QUÆST. VIII. *Quandò matrimonium est irritum ob aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut uterque conjux certior fiat?* RESP. Si utriusque notum impedimentum sit, quæstio nulla est. Angustus undiquè premitur, quando una sola pars conscia, & rea est impedimenti, quod manifestari conjugi innocenti absque infamiae periculo nequit, ut si uxor cum mariti fratre copulam habuisset, aut contra. Convenit penes omnes primum à parte conscia impetrandam esse dispensationem, & à petitione debiti abstinentiam interim. Quæ sequuntur summum abscessum negotium.

XXIV. Pontificis litteræ dispensationis hanc continent clausulam: *Altero impedimentum ignorante, prius de nullitate consensus prioris certiorato*. Ratio quoque urget. Nam redintegrari contractus nullus haud potest, nisi denuò efficiatur validus. Quomodo autem effici validus potest, nisi utraque pars rursus consentiat. Utraque autem pars consentire denuò nequit, nisi utrique constet, matrimonium prius contractum fuisse nullum.

XXV. Ut hunc gordianum nodum Theologi scinderent, varia excogitarunt. Plures docent conjugem innocentem admonendum generatim, & confusè de matrimonio irritato. Facilis res foret; si hæc generica manifestatio eliceret novum consensum, nullamque suspensionem in conjugem innocentem pareret. Quid enim, si conjux innocens scandalum subeat, & in suspensionem adducatur alterum conjugem re ipsa perpetrasse flagitium? Tunc alii Theologi docent, nullo modo indicandum impedimentum esse, quandò talia timentur; sed sufficere ut, obtenant dispensatione, pars rea illicitis, & blanditiis pertrahat in consensum hoc modo. *Tali amore te prosequor, ut si nullum inter nos matrimonium esset, ego nunc tibi ambere vellem. Immo nunc te accipio in meum. Hoc ne tu facis ex parte tua?* Si reponat

Facio, aut simili verbo consensum prodat, confectum negotium est. Hoc sperari à conjugum simpliciter, & bonæ fidei potest.

XXVI. Sed quid dicendum, si à conjugum ex parte hoc sperari nequeat, immò timeatur responsum, quod refert n. 459. P. Sporer: *Jam te habere debeo. Quod si te non habere, vellem te emere haberent diaboli*. Ideò alii docent, non esse necessariò monendum conjugem innocentem, sed sat esse ut conjux reus renovet consensum copula maritali affectu habita, nam alter reddendo consentit. Ad clausulam dictam certiorata parte respondent intelligendum esse, quandò id commodè servari potest. Si in hoc consisteret, facillimè omnia diluerentur. Ego pro diversitate circumstantiarum consulendos Episcopos suggero. Ipsi enim pastores sunt. Si Pontifices præfata clausula adjecta, ut pars innocens certior fiat, dispensationem impediunt, quia auctoritate aliqui tribunali erigunt supra ipsas pontificias dispensationes, eas ultra clausulas restringentes extendendo? In his itaque angustiis aut Episcopos, aut Romanam Sedem consulite.

XXVII. QUÆST. IX. *Matrimonium ob impedimentum occultum dirimens, vel ob defectum consensus irritum, redintegrari ne coram Parocho, & testibus debet?* RESP. Affirmant omnes, si matrimonium nullum fuit, quia clandestinum. Similiter quandò impedimentum dirimens publicum est, & deductum, vel deducendum ad forum contentiosum, redintegrandum matrimonium est coram Parocho, & testibus. De impedimento occulto, quod probari per testes nequit, Theologi disputant num renovandus coram Parocho, & testibus consensus sit.

XXVIII. Adfirmantem sententiam defendunt Theologi gravissimi Basilii Pontius lib. 5. cap. 64. Paulus Comitolas lib. 1. q. 120. ubi refert responsum Clementis VIII. sic affirmantis, quique dispensavit ut in simili casu conjuges inter se secreto contraherent, renovato consensu, cum legitimatione prolis. Oppositam opinionem defendunt Sanchez, Bonacina, Castropalaus, & alii plures. Ego paucis respondeo, in his casibus consulendos Episcopos, vel Romanum Pontificem.

CAPUT IV.

De Peccatis, quæ perpetrare conjugis valent in exercitio officii uxoris contra finem, finem, locum, & bonum prolis.

I. QUÆST. I. *Quomodo peccare conjugem contra matrimonii finem valent?* RESP. Peccant i. si ob solam voluptatem commisceantur. Ojiam aliqui doceant oppositum, quorum opinionem damnavit Innocentius XI. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni profus caret culpa, ac veniali defectu*. Bruta, non homines ratione præditi, operantur ob solam voluptatem.

II. QUÆST. II. *Quinam est finis ob quem actus conjugalis est licitus, & meritorius?* RESP. Est procreatio prolis, vel debiti reddito. Alii qui

qui docent actum conjugalem licitum, & bonum esse exercitum ad sanitatem corporalem aut recuperandam, aut conservandam. Ecclesiæ Doctores oppositum appetere docent. Unum allegare sufficit S. Thomas, qui in *suppl. q. 49. art. 3. ad 4.* hæc habet. *Quamvis intendere sanitatis conservationem non sit per se malum; tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur quod non est ad hoc esse ordinatum; sicut qui ex Sacramento Baptismi tantum salutem corporalem quaerit: & similiter etiam est in proposito in actu matrimonii*. Idem docent Augustinus, Hieronymus, & omnes Doctores Ecclesiæ. Ratio luculenta. Matrimonium non est ad sanitatem corporalem sive recuperandam, sive conservandam institutum. Ergo abuteri matrimonio qui illud exercet tanquam medium quo salutem corporalem quaerit. Vitiant quoque conjugis officium uxorum, si impudentius, & intemperantius agant, inquit S. Augustinus lib. *de Bono conjug. cap. 16.*

III. QUÆST. III. *An liberi sint à culpa veniali qui matrimonio utuntur contra propriam continentiam, & contra alia graviora flagitia?* RESP. P. Claudius Lacroix lib. 6. p. 3. n. 292. candidè fatetur, SS. Augustinum, Bonaventuram, Thomam, Gregorium Magnum relatum cap. *Nervi 5. dist. 13.* docere esse peccatum veniale actum conjugalem exercitum ad vitandam propriam continentiam, et subdit: *Alii plurimi Theologi, & Juriste cum Dur. Casp. Madin. Nav. Almain. Caspen. Lvy. Con. Rebeli. Hurt. Henrix. Pont. Mistr. Avers. probabilissimè dicunt nullum fore peccatum*. En quo loco habentur apud plures Probabilitas prima Ecclesiæ catholice lumina.

IV. At nos, misso hoc novo opinandi modo, SS. Patrum doctrinam in medium adducimus, S. Augustinus verba S. Pauli 1. Cor. 7. *Iterum revertimini in idipsum, ne scietis vos satanas propter incontinentiam vestram; hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium; exponens in Eucharistia cap. 78. hæc docet. Putari possit non esse peccatum miseri conjugii, non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis, ut fornicationis, sive adulterii, sive cuiusquam alterius immunditiam mortiferum malum, quo turpe est etiam dicere, quo potest, tentante satana, libido pertrahere, incontinentiam ducit infirmitas. Possit ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset: Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. Quis autem jam esse peccatum negat, cum dari veniam facientibus apostolica auctoritas fatetur?*

V. S. Thomas in *suppl. q. 49. art. 5. ad 2.* doctrinam Augustini, Gregorii, & aliorum Patrum confirmat his verbis: *Si aliquis per actum matrimonii intendit vitare fornicationem in conjugem, non est aliquid peccatum: quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic esse ibi aliquid superfluitas; & secundum hoc esse peccatum veniale: nec ad hoc esse matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.*

Hanc eandem doctrinam repetit S. Thomas in 1. ad Cor. cap. 7. *lect. 1.* ubi inquit: *Considerandum est, quod actus conjugalis quandoque quidem est meritorius, & absque omni culpa mortali, vel veniali; puta cum ordinatur ad bonum proli procreandæ, vel educandæ ad cultum Dei; sic enim est actus religionis; vel cum sit causa reddendi debiti, sic enim est actus iustitiæ. Omnis autem actus virtutis est meritorius, si sit cum charitate. Quandòque verò est cum culpa veniali, scilicet cum quis ad actum matrimonialem ex concupiscentia excitatur, quæ tamen infra limites matrimonii sistit, ut scilicet cum sola uxore sit contentus. Quandòque verò est culpa mortalis; puta cum concupiscentia fertur extra limites matrimonii, scilicet cum aliquis accedit ad uxorem, æquè libenter, vel libentius ad aliam accessurus. Primo ergo modo actus matrimonii non requirit indulgentiam; secundo modo habet indulgentiam, inquantum aliquis consentiens concupiscentia in uxorem, non fit reus peccati mortalis; tertio modo omnino indulgentiam non habet. Similia docent Gregorius, Anselmus, Bonaventura, & cæteri Patres, & ex recentioribus graviores Theologi communiter.*

VI. Prudentes tamen sint Parochi, & Confessarii in monendis conjugibus, instruendisque in sancto matrimonii sine procreandæ, educandæque prolis in cultum Dei, Hunc finem alitius inculcent: voluptatis carnalis capandæ, & concupiscentiæ saturandæ cautissimè, & castissimè meminerint. Cum enim absque voluptate, & concupiscentia exerceri officium istud vix solet, si subcillius quam par est, displicere talia velint, aures exponendæ, & seipso periculo exponendæ.

VII. QUÆST. IV. *Peccatne conjugis actum matrimonialem exercens diebus festis, jejuniis, & ipsa Eucharistia suscepta die?* RESP. Negant plures; sed affirmant Patres, & Concilia. Lubet pauca transcribere ex *caus. 33. quest. 4. c. 3.* ubi hæc de jejuniis tempore habentur. *Fratres, non solum debetis ab omni immunditia abstinere, sed etiam ab uxoris proprii studiosissimè continentia. Nullus omnino uxori sua jejuniis diebus conjugatur. Rursus ibi cap. 4. subditur de festis diebus: Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsam usum, quia & dies festi, & ipsa ratio conceptus, & partus juxta legem cessari temporibus his debere demonstrant. Iterum ibi cap. 5. ex S. Augustino inculcatur: Christiano cum uxore sua convivere aliquandò licet, aliquandò verò non licet. Propter dies enim processionis, aliquandò non licet convivere, quia etiam à licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur. Unde Apostolus ex consensu ait abstinendum ad tempus, ut accuset orationi. Lege ibi plura.*

VIII. Lacroix lib. 6. p. 3. num. 321. inquit: *Per se loquendo licitum esse die communionis, nis habere usum matrimonii, dictum est lib. 6. c. 6. Ad canones, & SS. Patres respondet cum Sanchez, Con. Avers. & aliis, consilium illos suggerere.*

IX. Ut Confessarii evidentius semper compererent licet, quam dicitur doctrina plurimum Ca-

fuitarum à doctrina SS. canonum, & Patrum, pauca ex multis relictis. *Cit. caus. 33. cap. 1.* hæc habentur: *Si panes propositionis non poterant ab illis qui uxores suas tegerant, comedi; quanto magis panis ille qui de calo descendit, non potest ab illis qui conjugibus parvis ante habere complexibus, visitari, & argui contingi? Non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) sed quod eo tempore quo carni agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus. Si ab omni cibo jejuni ad Eucharistiam accedere Christiani debent; quanto magis jejuni sint oportet ab officio conjugali? De festis diebus *ibid. cap. 2.* ex S. Augustino hæc præscribuntur: *Quoties aut dies Natalis Domini, aut reliqua festivitates instans, sicut frequenter admonuit, ante plures dies non solum ab infidelium concubinarum consortio, sed etiam à propriis uxoriibus abstinere debemus. Frequenter tunc Patres Ecclesie admocebant conjuges.**

X. Post canones sacros, & Ecclesie Patres S. Thomas in *suppl. q. 64. art. 5.* rationem assignat. *Sicut aliqua sunt sacra, quia deputata sunt sacris; ita aliqua tempora sunt sacra propter eandem rationem. Sed in loco sacro non licet petere debitum. Ego nec in tempore sacro. Quid ad hæc Probabiliter? Labefacta ibidem Angelicus omnia quæ opponi sophismata possunt.*

XI. Verum, ut aliquo tangantur pudore illi qui & diebus festis, & ipso die sacre communionis licellum officium uxorium defendunt, libet transferre quæ Concilii Tridentini Catechismus, qui sexcentis Casuistis præstat, p. 2. cap. 8. §. 34. præscribit. Hic est citat §. titulus: *Conjugibus aliquando ab officio uxorio abstinendum. Deinde hæc habentur. Sed quoniam bona omnia sanctis præcationibus impetranda sunt à Deo, alterum est quid fideles dicere oportet, ut Deum orant, & obsecranda causa à matrimonii officio interdum abstinant: in primisque id sibi observandum sciunt, tribus saltem debent antequam sacram Eucharistiam percipiant, scilicet verò cum solemnibus Quadragesime jejuniis celebrantur, quemadmodum PATRES NOSTRI recte, & sanctè PRÆCEPERUNT. Ita enim fiet ut ipsa matrimonii bona majori in diei divine gratie cumulo augeri sentiant; & pietatis studio stantius, non modò banc vitam tranquillè, & placidè tradant, sed æternam etiam Dei benignitate consequenda verè, & stabili spe, quæ non confundit, mirantur.*

XII. QUÆST. V. An officium conjugale ratione loci, aut publici, aut sacri sit vitiosum? RESP. Si copula exerceretur coram aliis, peccatum mortale est, nemine dissentiente, propter scandalum. Tactus ipsi inter conjuges coram aliis vitiosus sunt. Officium conjugale in loco sacro, urgente necessitate sublatum, facile est. Tempore fluxus mensuræ illicitum est conjugale officium. Nam *Levitic. cap. 20.* hæc à Deo præscribuntur: *Qui coierit cum muliere in fluxu menstrui . . . interficietur ambo de medio populi sui.* Rursus *cap. 18.* *Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes.* Testimonia Augustini, Hieronymi, & aliorum Patrum prætereo.

XIII. Nihilominus P. Dominicus Viva hæc

97. art. 1. n. 3. scribit. *Quæritur secundò quo tempore sit illicitus actus conjugalis? Respon- deo non esse illicitum diebus festis, aut jejuniis, nec die communionis, nec quo tempore uxor est gravida, aut prolem lactat, aut menstruum patitur, nec ante benedictiones nuptiales; quantum vis consilium sit iis temporibus abstinere.*

XIV. Scriptura sancta præcipit interficiendos de medio populi accedentes ad mulierem menstruam. Reponit Viva, & alii, Christum levitasse legem, non aggravasse. At Patres omnes, canones, & Concilia propugnant illicitum esse tali tempore hoc officium. Nonne his potius quam modernis auctoribus standum est?

XV. Accessum ad uxorem gravidam omnes ad unum Patres culpa venialiter fordescere docent. Clarissimus D. Eusebius AMORT in sua *Diff. de Coitu conjugali cum uxoriibus gravidis* omnia Patrum testimonia luculentissima in medium affert, & adversantium contrariam opinionem penitus profligat. Vel ipsa nuntices improbant doctrinam eandem: hæc enim dum lactant, ab officio uxorio abstinere; & dominæ matres nutrices suorum filiorum severissimè custodiunt ne agnoscantur à maritis propter damnum prolis, Dura lex, inquis. Dura duris, carnalibus, & infructibus, qui in libidinibus bitumine volutari ut sues vellent. At suavis lex est Christianis temperatis, & benè moratis, qui conjuncti sunt non explende veneris, sed procreanda prolis causa. Conjuges amantes continuo separandi sunt. Ebrío petenti non tenetur uxor reddere, nisi ad evitanda majora mala.

XVI. QUÆST. VI. Quomodo peccare conjuges valent contra modum exercendi officii conjugalis? RESP. Haud opus est talia dicipere, cum sit ipsa natura lumine rationis prædita magistra. Christiani conjuges habere semper ob oculos propriæ professionis, quæ sancta, & immaculata est, regulas debent. Potissima autem conjugatorum regula illa est quam Tobias cap. 7. assignat. *Et nunc Domine tu scis, quia non luxurie causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritati dilectione, in qua benedictetur nomen tuum.* Natura ipsa docet ut in officio conjugali femina sit fucubata, & vir incubus. Peccat ergo conjugati, si hunc à natura præscriptum ordinem invertant, exercendo officium istud stando, sedendo, si vir fucubus, & mulier incubata, si præposterè pecudum more, licet servato vase, congregentur. Nimia viri pinguedo, & conjugis teneritudo excusare interdum potest, ut modo propinquiori ad honestatem sese agnoscant.

XVII. QUÆST. VII. Si vir confuscat, dum officium præstat, se retrahere, ut generationem impediatur, peccat ne uxore debitum reddendo? RESP. Hunc casum proponit Joannes Pontas verb. *Debitum conjugale* cal. 55. Contentid ille, mulierem nulli culpæ obnoxiam esse, dummodò ipsa dissentiat, repugnet, obstitatque quoad potest. Et hoc probare nititur exemplo Onam, qui ob seminis effusionem in concubitu cum Thamar percussus à Deo fuit. Thamar autem punita non

fuit. Quid hæc? Ergo non peccavit Thamar, quia percussa non legitur? Ineptæ est conclusio ista. Semper ne Deus omnes peccatores in hoc mundo punit? Gravius peccavit Onam: idcirco eum Deus punit. Minus peccavit Thamar, idcirco eam non percussit. Verum scrutari divina arcana nobis permillum non est. Illud est certum, mortaliter peccare uxorem, quæ certo experimento didicit, bellium maritum consuecere data opera semen ad generationem destinatum prodigere, si debitor non negat, quia dat operam rei natura sua illicitæ, & graviter criminolæ.

XVIII. P. Sanchez, Diana, Sporer, & alii opiniones propudiosas excogitarunt, seu à spurcissimis maritis executioni demandatos modos concubendi honestandos susceperunt, ut absque naturalis pudoris detrimento referri vix queant. P. Claudius Lacroix *lib. 6. p. 3. à num. 328. usque ad num. 350.* more suo censum infarcit opinionum omnium quas in hac materia excogitarunt moderni doctores, præsertim Sanchez, Diana, Gobat, Mendo, Dicaillus, & alii. Hæc si legant uxoriati, addiscent, quæ ipsi fortè ignorant.

XIX. Nonnulli olim etiam de procurando abortu laxas docuerunt opiniones, quarum vultus prospicit Innocentius XI. nempe num. 34. *Li- cet procurare abortum ante animationem fetus, ne peccet deprehendatur gravida.* Sanchez docet foeminam vi oppressam posse continuo semen expellere, tanquam injustum castitatis aggressorem, ad evitandum infamiam: quam opinionem ego reputo falsam. Pregnantes procurantes abortum, & cæteri qui operam dant, excommunicationi latè à Sixto V. obnoxii sunt. Alteram thesini prospicit idem Innocentius XI. num. 25. *Videtur probabile omnem factum, quando in utero est, carere anima rationali, & tunc primo incipere eandem habere cum paritur: ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.*

CAPUT V.

Unde potissimum eveniat, quod plurima matrimonia incommo- & erumnis abundant. *Monita ad Confessarios, & Parochos.*

I. Causa princeps est, quod plurimi Deo inconsulto, & solius, aut avaritiæ, aut luxuriæ, aut ambitionis suggestione tantum agrediuntur negotium. Causas istas exponit Hugo de S. Victore in epistola ad suum sodalem; in- quiens: *Ducunt uxores hodiè, non causa vitandæ fornicationis, sed causa luxuriæ; non causa prolis, sed causa pecunie. Divitiæ magis in uxoriibus eligi solent quam pudicitia. Multi non oculis, sed digitis uxores ducunt; id est non ducunt uxores ob virtutes, quas in ipsis videant, sed ob pecunias, quas numerare queant. Optima, & sana res est quam non avaritia conciliat, non luxuria copulat.*

II. Qui saturandæ veneris causa magnum

matrimonii sacramentum celebrant; in gravissimas se conjuntur erumnas. Non minus infelicia sunt connubia, quæ pecuniarum cupiditate contrahuntur. Philolophi filiam, sponfam ducere contendebant adolescentes duo, quorum alter pauper, sed prudens, & benè moratus; alter dives, sed leviculus, & imprudens. Philolophus rejecto divite juvene filiam pauperi adolescenti desponsavit. Amicis factum exprobrantibus respondit: *Malo dare filiam indigenti viro pecunia, quam pecuniam indigenti viro. Digna sapiente Philolopho sententia.*

III. Altera potissima causa jurgiorum, rixarum, aversionum, quæ foeculare matrimonium solent, sunt flagitia, turpitudines, obsecrationes, quibus contaminati sponsi ad hoc sacramentum accedunt. Undè oritur, quod ne uxores subditæ maritis esse velint, nec viri diligere uxores, ut convenit, soleant. Uxores parere maritis astringuntur, inquit *Eph. cap. 5. S. Paulus. Mulieres viris suis subditæ sitis, sicut Dominus. Quoniam vir est caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesie, ipse salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Verum cur mulieres hoc præceptum sæpè transgrediantur, ut plurimum in causa mariti sunt, qui virtutum exemplo preire foeminas, qui christiana prudentia inferioris sexus defectus perferre, qui divio amore prosequi uxores suas negligunt, contra ejusdem Apostoli mandatum, subdit enim continuo *ibidem* Paulus: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea . . . Ita, & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit; sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam. Quia membra sumus corporis ejusdem, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc reliquit homo patrem, & matrem suam, & adhaeruit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Verumtamen, & vos singuli unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit, uxor autem timet virum suum.**

IV. Causa altera, & gravissima, cur tot familie arefiant, & extinguantur; cur tot dissidia, & aversiones ardeant, est pestifera illa, & gentibus omnibus, vel ipsis Ethnicis, & Turcis hæctenus incognita corruptela, promiscuarum scilicet conversationum viros inter, & mulieres. Inito matrimonio, maritus suum, uxorem suam amalum desponsat. Ambo in ore, saltem factio consentiant, ut uterque suum habeat amatorculum, & amafunculum. Communitas Platonica maritorum, & uxorum, sin plena, dimidiata saltem inventa est. Etiamsi communitas thori non contingeret, quod difficillimum non est, an non magnum crimen, quod uxor unius sit amata, aut alterius mariti, aut impossibilissimi adolescentis, quod his solatio, ludo, & diverticulo in servitute esse debeat, ut postea ab istis tributa servituti, manufolorum, & obsequiorum identidem recipiat? Uxores illæ quæ so-

la, maritis propriis neglectis, cum aliis viris, & maritis conuersantur, ludunt, saltant, tripudiant, non uxores quas Paulus describit, sed vilissimam scorta, & de trivio meretriculas imitantur, quæ Christum, quæ Ecclesiam, infamant, maritos dedecorant, familiarum successiorem abrumpunt, societatem perturbant, ignorantiam crassam, & supinam inducunt in omnes ferè hominum cœtus. Homines neglectis propriis officiis cum suis amasunculis tempus terunt. Omnium malorum ejusmodi causa mariti sunt. Nolunt isti suam coercere concupiscentiam. Non sunt contenti proprii fontis potu, sed alienas luteolentas cisternas inquirunt: ideo in ordinem continere uxores nequeunt. Sed & istæ prævis maritorum exemplis audaciores factæ, habent excusis, effrenatae sunt, & cum suis amasunculis vitam degunt. Heinc temporum, horarum, optimi regiminis forma perturbata, omnia confusa sunt. Hæc omnia lippis, & tonforibus nota. Quodnam remedium? Successa est enim ira Dei, & furor divinz vindictæ sanctissimæ cœcitatibus flagello isto percussit, qui contra Scripturam sanctam, Patres, Theologos, Conclonatores, ipsamque experientiam, ut honestam propugnare audacissimè contendunt perniciosissimam corruptelam.

V. MONITUM I. quod Parochis, & Confessariis exhibeo, est ut sacramenta Platonice dimidiatae communitatis asseclis maritis, & uxori- bus omnino denegent, usque dum respiciant. Alloquin cum ipsis non respicientibus in gehennam descendunt. Si aliquod remedium tam dire- pti applicandum superest, in manu Confessario- rum est. Suspendant istis absolutionem, donec commercia hæc maritalia interruptantur. Nisi hoc fiat, jacta alea est, nullaque superest salutis spes.

VI. MONITUM II. est ut Parochi, & Confessarii sermonis rationem, & formam qua allo- qui debeant, à S. Paulo Apostolo discant. Matrimoni- um evangelicè sublimitatem, præstantiam, & excellentiam gravi oratione exponant. Eju- dem Apostoli documenta divina interpretentur. Officii conjugal- is castimoniam, honestatem, & sanctitatem declarent. Sæpe dictum S. Pauli in- tonent: *Sciat unusquisque vestrum vas suum posse- dere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum.* Perperuitatem reciproci amoris, & mutui vin- culi indissolubilitatem usque ad mortem congruis verbis representent. Præveniant oppositi- onem discipulorum, qui cum audissent matrimo- nii onera, clamaverunt: *Si ista est causa hominis cum uxore non expedit nubere: qui dixit illi: Non omnes capiunt verbum istud Matth. 19.* Ne multa, si Parochi charitatis ignem accenderint in conjuga- tis; si spiritum Christianissimi in illdem excita- verint, & veros Christianos formaverint: super- suæ sunt, & igni addici possunt omnes illæ quæ non pauci excitant de re uxoria quæstiones, & opiniones, quæ hæreticis ipsis scandalum inge- runt. Siquidem uxorati cum fuerint Jesu Christo charitatis vinculo conjuncti, erunt inter se uniti,

& ipsa interior virtus, probitas, & sanctitas eloquenter docebit honestatem, puritatem, & castimoniam, qua agnoscere se conjuges debent, quin opus sit ut ab aliis instruantur. Opiniones lurulentissimæ quæ leguntur in quorundam li- bris, & lectores similitur, & Christianos con- juges dedecent. Et hæc de magno matrimonii sacramento dicta sufficiant.

DISSERTATIO IV.

De Censuris in communi, & sigillatim.

CAPUT I.

Censura notio, partitio, & qui possint censuras ferre.

I. QUÆST. I. Quid sit, & quotuplex censura? RESP. Est pœna ecclesiastica medicinalis fori exterioris, qua fidelis baptizatus pri- vatur usu aliquorum bonorum spiritualium, ut à contumacia discedat. Pœna vocatur, quia supponit culpam. Medicinalis, quia vult emendationem. Fori exterioris, quia qui illam infligit, præditus esse debet jurisdictione. Privat usu aliquorum bonorum spiritualium, quæ sunt propria Christi- anorum. Ipsa conversatio cum fidelibus, quæ ex- communicatio privat, bonum quoddam spirituale est.

II. Censura tribuitur in species tres: in ex- communicacionem, suspensionem, & interdictionem. Ir- regularitas ex delicto, depositio, degradatio non sunt pœnæ medicinales. Cessatio à divinis non est censura, sed præceptum.

III. Censura alia est ab homine, alia à jure. Omnes utique sunt ab homine; sed quando Su- periores vi legis, aut statuti censuram infligunt, dicitur censura à jure. Quarè soli Pontifices, & Concilia œcumenica in universa Ecclesia, & Episcopus in sua Diocesi ferre censuras à jure valent. Censuras ab homine omnes Superiores, qui habent jurisdictionem in foro exteriori, infligere possunt. Hæc censura, si non sit contracta, inortuo Superiore evanescit: si contracta sit, etiam Superiore mortuo durat, donec obineatur absolutio. Censura à jure lata durat sicut lex. Alia censura dicitur generalis lata in omnes qui v. g. furantur in tali loco: alia particularis lata in hanc, aut illam personam. Alia est lata sententia, quæ ipso facto ligat reum ante judicis sententiam. Alia ferendæ sententiæ, quæ solum post judicis sententiam incurritur. Tunc reputatur late sententiæ, quando dicitur ipso facto, statim, illud in continenti. Judicatur ferendæ sententiæ, quando Superior dicit *Præcipimus sub pœna ex- communicacionis, interdictionis, &c.* vel *excommuni- cabitur, suspendetur.* In dubio judicandum est ferendæ, non late sententiæ, esse censuram. Quan- do dicitur, *anathematis sit, excommunicatus sit,* est censura late sententiæ.

IV. QUÆST. II. Quis jure ordinario ferre censuras valeat? RESP. Veritas fidelis est Ecclesiam

ferre censuras posse. In primis summus Pontifex jure ordinario potestatem habet in universa Ecclesia ferendi censuras. Similiter Concilia genera- lia in universa Ecclesia, Provincialia in Pro- vincia, Diocæsana in Diocesi eadem gaudent potestate: similitur Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Cardinales in Ecclesiis propriis ferre censuras possunt; item Generales, Provinciales, Rectores, Præpositi, Priores, Guardiani Regu- larium respectu suorum subditorum. Capitulum Ecclesiæ Cathedralis sede vacante.

V. Potestas hæc delegari potest jure ordina- rio etiam Clerico, nedum Sacerdoti, dummodò Clericus non sit conjugatus. Potestas hæc dele- gata à summo Pontifice potest subdelegari vi privilegii à Sede Apostolica concessi delegatis pontificalibus. Nemo potest seipsum excommuni- care, sicut neque in causa propria sententiam fer- re. Qui censuras infligit, requiritur ut sit bapti- zatus, clericus non conjugatus, & prima saltem tonsura insignitus.

VI. Modus ferendi censuras non habet for- mulam determinatam, seu verba præfixa; sed fat est ea adhibere, quæ sufficiunt ad exprimen- dam judicis voluntatem. Verum habent Tribu- nalia suas præscriptas formulas. Censuras præ- cedere admonitio debet, quia censura non fertur nisi in contumaces. Contumax autem non dicitur, qui prius monitus non fuit. Et hæc mo- nitio canonica fit oportet, etiam si delictum sit notorium. Hæc monitio trina esse debet, vel una quæ tribus equivaleat. Tunc trina monitio præcedit, quando ter reus admonetur tempore congruo duorum, aut plurium dierum spatio interfluente. Una æquivalens tribus, quando ju- dex assignat congruum tempus pro tribus, puta sex, aut decem diebus. Si periculum sit in mo- ra, intra eandem diem, simul inter paucas ho- ras, assignatis semper tribus intervallis, pro trina admonitione, censuram ferre potest. Mo- nitio hæc in scriptis, vel coram testibus fiat oportet. Si censura ferenda contra plures est, fat est ut fiat in Ecclesia coram populo. Si interdium contra communitatem ferendum sit, non singuli, sed illi tantum monendi sunt quorum culpa interdicti causa est. Si delinquens decli- nare monitionem studeat, sufficit monitionem fieri, vel in Ecclesia, vel ad ejusdem domum. Nullam auctores censuram asserunt, nisi præ- cedat trina monitio, vel una æquivalens tribus.

VII. Diebus feriatis ferri censuræ non de- bent, valide tamen sunt, licet non licitæ etiam his diebus latæ. Qui territorium limitatum ha- bent, extra illud ferre censuras nequeunt. Quan- do tamen causa cognitio facta est in proprio territorio, vel quando contumacia adeo notoria est, ut discussione non eget, & canonica mo- nitio præcessit, valide censura ferri potest ab Episcopo etiam in alieno territorio degente. Quando Episcopus injuste expulsum est à propria Diocesi, in locis eidem propinquioribus juris- dictionem contentiosam in suos subditos exer- cere potest, petita ab ordinario licentia, licet non obtenta, ut habetur in Clementina *Quam-*

vis de foro competenti. Potest etiam Episcopus censuras infligere subdito in proprio territorio delinquenti, etiam si aliud territorium tran- siverit: alioquin impunita manerent delicta, & frustranea esset Ecclesiastica disciplina cum sub- ditus puniri ab alieno Episcopo non possit. In alieno autem territorio peccantem censuris puni- re Episcopus subditum nequit. Si tamen redeat ad propriam Diocesim, & ibi à parte læsa con- vincatur de delicto commisso in alieno territorio, cogi censuris ab Episcopo potest, ut partem læ- sam resarciat. Alienum subditum in propria Dio- cesi delinquentem punire Episcopus valet, nisi discedat antequam causa cognoscatur.

CAPUT II.

De culpa ob quam censura ferri potest: & qua causa excuset à censuris.

I. QUÆST. I. An pro ferenda censura requiratur culpa, & contumacia propria? RESP. Censura pœna est Ecclesiastica: ergo culpam supponit contra Ecclesiæ præcepta. Quarè delicta contra jus Naturale, vel Divinum, nisi simul ab Ecclesia prohibita sint, non subjacent censuris. Quia censuræ feruntur ad reprimen- dam contumaciam contra Ecclesiam. Heinc cen- sura infligi nequit ob peccatum omnino prætere- ritum, vel præsens, nisi habeat tractum successi- sive, vel cuius dici contumax, qui possit. Nemo ligari censuris potest ob culpam alienam. In- terdictum generale non tangit innocentes imme- diatè, nisi quatenus connexionem habent cum fontibus.

II. Excommunicatio minor ferri potest ob culpam venialem, & reipsa inferitur ob civilem communicationem cum excommunicato vitan- do; quæ nisi fiat in contemptum, vel in crimi- ne ob quod contracta est censura, vel in rebus factis, non excedit culpam levem. Excommuni- catio verò major, suspensio, interdictionem, cum sint pœnæ gravissimæ, inferri nequeunt nisi ob culpam mortalem. Culpa potest esse levis in se, sed gravis in ordine ad finem. Superiorum est judicare, sit ne gravis relictu finis talis actio circumstantiis spectatis. Quarè cum Superiores prohibent aliquid expresse præcepto, adjecta censura, transgressio mortalis est, & censura incurritur. Ob actum internum ferri censura ne- quit. Quarè ob hæresim merè internam ferri ex- communicatio non potest, nisi signo externo ma- nifestetur, fat autem est ut homo solus in cubi- culo eam manifestet: quia tum exterior est, licet occultata. Contra si quis exercet actum externum hæresis, vel idololatriæ abique actu interiori, non incurrit excommunicationem in foro interiori; quamvis in foro exteriori, ut excommunicatus haberetur, si innotesceret. Quando actus internus connexus est cum actione externa; ut attentio mentis cum oratione vocali, tunc qui omittit actum internum, licet ponat externum, censuræ obnoxius foret: quoniam tamen Ecclesia potesta- tæ directæ caret in actus interiores; dum tamen præ-